

ಶಾಕ್ತ ತತ್ವಪಂಥದ ಭೂಮಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಅರಳಿದ 'ಸಮಗಾರ ಭೀಮವ್ವ' ಕವಿತೆ

ರತ್ನಾಕರ ಸಿ.*

ಪೀಠಿಕೆ

ಎಚ್.ಎಸ್.ಶಿವಪ್ರಕಾಶ್ ಅವರ 'ಸಮಗಾರ ಭೀಮವ್ವ' ಕನ್ನಡದ ವಿಶಿಷ್ಟ ಕವಿತೆಗಳಲ್ಲೊಂದು. ಹಲವು ಅರ್ಥಪರಂಪರೆಗಳನ್ನು, ಲೋಕದೃಷ್ಟಿಗಳನ್ನು, ತಾತ್ವಿಕ ಜಿಜ್ಞಾಸೆಗಳನ್ನು ಜೀರ್ಣಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾ ಆಕಾರ ಪಡೆದ ಹೊಸಹುಟ್ಟು. ಈ ನೆಲದ ನೆನಪಿನ ಚರಿತ್ರೆಯನ್ನು ಅನುಸಂಧಾನಗೊಳಿಸಿದ ಮರುರಚನೆ. ಪುರಾಣ-ಇತಿಹಾಸ-ವರ್ತಮಾನಗಳನ್ನು ಏಕತೆಕ್ಕೆಯಲ್ಲಿ ಸೆರೆಹಿಡಿದು, ನೆಲಕ್ಕೆ ಕಾಲೂರಿ ಪಾತಾಳಕ್ಕೆ ಬೇರು ಬಿಡುತ್ತಲೇ ಮುಗಿಲೆತ್ತರಕ್ಕೆರಿ ಬ್ರಹ್ಮಾಂಡವನ್ನೇ ತಬ್ಬಿಕೊಳ್ಳುವ ವಿರಾಟ್‌ರೂಪಕ. ಕಾಲದೇಶಗಳ ಎಲ್ಲೆ ಮೀರಿ ವಿಸ್ತಾರಗೊಳ್ಳುವ ಒಳ-ಹೊರಗಿನ ಅನುಭಾವಿಕ ದರ್ಶನ ಮೀಮಾಂಸೆ. ಕವಿಯ ಮೈ-ಮನಸ್ಸು, ಬುದ್ಧಿ-ಭಾವ, ಜೀವನ-ದೃಷ್ಟಿಗಳು ಹದವಾಗಿ ಕಸಿಗೊಂಡು ಪ್ರತಿಭಾ ಗರಡಿಯಲ್ಲಿ ಸೆಣಸಿ, ಮಧಿಸಿ, ಹೊರಬಂದ ನವನೀತ. ಈ ಕಾವ್ಯಪಾಕವನ್ನು ಸಹೃದಯರು ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಚಿಂತನೆಯ ಆಕರದಲ್ಲಿ ಎರಕ ಹೊಯ್ದಂತೆ ವಿಭಿನ್ನ ಆಕಾರ ಪಡೆಯುವ ಬಹುರೂಪಿ ಈ ಕವಿತೆ. 'ಸಮಗಾರ ಭೀಮವ್ವ' ಕವಿತೆಯೊಳಗಿನ ಕಥನಕೋನವು ಭಿನ್ನ ತತ್ವ ತಳಹದಿಗಳ ಮೇಲೆ ತನ್ನ ಬೇರು ಬಿಳಲುಗಳನ್ನು ಹರವಿಕೊಂಡಿದ್ದರೂ ಪ್ರಧಾನವಾಗಿ 'ಶಾಕ್ತ ತತ್ವಪಂಥದ' ಭೂಮಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಇದರ ಅರಳುವಿಕೆಯನ್ನು ವಿಶ್ಲೇಷಿಸಬಹುದಾಗಿದೆ.

ಕವಿತೆಯ ಹಿನ್ನೆಲೆ

ಧಾರವಾಡ ಜಿಲ್ಲೆಯ ನವಲಗುಂದದ ಮೌನೇಶ್ವರ ಮಠದಲ್ಲಿ ನೆಲೆಸಿದ್ದ 'ನಾಗಲಿಂಗಪ್ಪ'ನು ಓರ್ವ ಹಠಯೋಗಿ. ವಸಾಹತುಶಾಹಿ ಕಾಲ ಘಟ್ಟದ (ಕ್ರಿ.ಶ.1812) ಈ ಅವಧೂತ ಪವಾಡಪುರುಷನಾಗಿ ಇಂದಿಗೂ ಉತ್ತರ ಕರ್ನಾಟಕದ ಜನತೆಯ ಶ್ರದ್ಧಾಭಕ್ತಿ ನಂಬಿಕೆಯ ಪ್ರತೀಕವಾಗುಳಿದಿದ್ದಾನೆ. ಶಿಶುನಾಳ ಶರೀಫ, ಗರಗದ ಮಡಿವಾಳಪ್ಪ, ಸಿದ್ದಾರೂಢರ ಸಮಕಾಲೀನ ಹಾಗೂ ಆಪ್ತ ವಲಯಕ್ಕೆ ಸೇರಿದವನು. ರಾಯಚೂರು ಜಿಲ್ಲೆ ಸಿಂಧನೂರು ತಾಲೂಕಿನ ಕಮ್ಮಾರ ವೃತ್ತಿಯ ಮನೆತನದಿಂದ ಬಂದ ಈತ ಬಾಲ್ಯದಲ್ಲಿಯೇ ಚಿದಾನಂದವಧೂತರ (ಜ್ಞಾನಸಿಂಧು) ಪ್ರಭಾವಕ್ಕೆ ಒಳಗಾಗಿ, ಕುಲದೇವತೆ 'ಕಾಳಿ'ಯ ಆರಾಧನೆಯಲ್ಲಿ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಸಿದ್ಧಿಗಳತ್ತ ಮುಖ ಮಾಡುತ್ತಾನೆ. ಮನೆಯಿಂದ ಹೊರಬಿದ್ದ ಈತ ಬಿಜವಾಡದ ಆದಿಶಕ್ತಿಯ ದರ್ಶನ ಪಡೆದು, ಗಂಗಾವತಿ, ಬನಶಂಕರಿ, ಮಹಾಕೂಟ ಮೊದಲಾದ ಶಾಕ್ತ ಪರಿಸರದಲ್ಲಿ ಸಂಚರಿಸಿ¹, ಪ್ರಾಪಂಚಿಕ ರಹಸ್ಯಗಳನ್ನು ಕರಗತ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾ, ತಾಂತ್ರಿಕ ಸಾಧನೆಯಲ್ಲಿ ಪಳಗುತ್ತಾ, ನವಲಗುಂದದ ಬೆಟ್ಟದ ಹಳೆಯ ಮಠವೊಂದಕ್ಕೆ ಬಂದು ತೀವ್ರ ಜ್ವರದ ಬೇನೆಯಲ್ಲಿ ನಲುಗಿ, ಸಾವಿಗೆ ಮುಖವೊಡ್ಡುತ್ತಾನೆ. ಈ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಪವಾಡಸದೃಶ ಮಿತ್ ಒಂದು ಘಟಿಸಿ, ಅದು ಇಂದಿಗೂ

* ಸಹಾಯಕ ಪ್ರಧಾನಪಾಕರು, ಕನ್ನಡ ವಿಭಾಗ, ಸರಕಾರಿ ಪ್ರಥಮ ದರ್ಜೆ ಕಾಲೇಜು, ರಿಪನ್‌ಪೇಟೆ, ಹೊಸನಗರ ತಾಲೂಕು, ಶಿವಮೊಗ್ಗ ಜಿಲ್ಲೆ

ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಚರಿತ್ರೆಯಾಗಿ ಜನರ ಸ್ವತ್ತಿಯಲ್ಲಿ ದಾಖಲಾಗಿದೆ. ಬೇನೆಯಿಂದ ನರಳುತ್ತಿದ್ದ ನಾಗಲಿಂಗ ಯೋಗಿಯನ್ನು ಮಠದಲ್ಲಿ ಸೇವೆ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದ ಸಮಗಾರ ಜಾತಿಯ ಅವಿವಾಹಿತ 'ಭೀಮವ್ವ' ತನ್ನ ಎದೆಹಾಲನ್ನು ನೀಡಿ, ಆರೈಕೆ ಮಾಡಿ ಬದುಕಿಸುತ್ತಾಳೆ. ಅವಳಲ್ಲೇ ಗುರು ಜಗದೀಶ್ವರಿಯ ಅಂಶವನ್ನು, ಪರಬ್ರಹ್ಮ ಚೇತನವನ್ನು ದರ್ಶಿಸಿದ ನಾಗಲಿಂಗಸ್ವಾಮಿ; ಯೋಗಸಾಧನೆಗೆ ಶಿಷ್ಯೆಯಾಗಿ, ಮಾರ್ಗದರ್ಶಕಿಯಾಗಿ ಸ್ವೀಕರಿಸುತ್ತಾರೆ. ಈ ದಂತಕಥೆಯ ಎಳೆಯೇ ಪ್ರಸ್ತುತ ಕವಿತೆಯ ಜೀವದ್ರವ್ಯ.

ಎಚ್. ಎಸ್. ಶಿವಪ್ರಕಾಶ್ ಅವರು ಜನಪದರ ನೆಲಮೂಲ ನೆನಪಿನ ಭಂಡಾರವನ್ನು ಹರವಿಕೊಂಡು ದೇಶಿ ಪರಂಪರೆಯ ಅಂತಃಸತ್ವವನ್ನು ವರ್ತಮಾನಕ್ಕೆ ಮುಖಾಮುಖಿಯಾಗಿಸಿ, ಹೊಸ ಅರ್ಥ ಪರಂಪರೆಗಳನ್ನು ಕಾಣಿಸುವ ಆಶಯವನ್ನು ರೂಢಿಸಿಕೊಂಡವರು. ಆ ಮೂಲಕ ಯಾಜಮಾನ್ಯ ನೆಲೆಯ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ನಿರೂಪಣೆಗಳಾಚೆಗೆ ಭಾರತದ ಬಹುತ್ವ ಸಂಕಥನಗಳ ಧಾರೆಗಳನ್ನು ಮರುಶೋಧಿಸುವ ಮಹತ್ವಾಕಾಂಕ್ಷಿಯುಳ್ಳವರು.² ಹಾಗಾಗಿಯೇ ಉತ್ತರ ಕರ್ನಾಟಕ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಜನಜನಿತವಾದ ದಂತಕಥೆಯನ್ನು ರೂಪಕವಾಗಿಟ್ಟುಕೊಂಡು; ಭಾರತ ಅದರಲ್ಲೂ ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಕರ್ನಾಟಕದ ತುಂಬೆಲ್ಲ ವ್ಯಾಪಿಸಿರುವ, ವೈವಿಧ್ಯಮಯವಾಗಿ ವರ್ಣರಂಜಿತವಾಗಿ ಆರಾಧನೆಗೊಂಡ- ಆರಾಧನೆಗೊಳ್ಳುತ್ತಿರುವ ಶಕ್ತಿ ದೇವತೆಗಳ, ಶಕ್ತಿ ಪೀಠಗಳ, ಶಕ್ತಿ ಸ್ಥಳಗಳ ವಿಶಾಲ ಕುರುಹುಗಳ ಸಾಕ್ಷಿ ಪ್ರಜ್ಞೆಯೊಂದಿಗೆ ಶಾಕ್ತ-ತಂತ್ರಪಂಥದ ಅಸ್ಮಿತೆಯ ಮರುಸಂವಾದವೊಂದನ್ನು ಕವಿತೆಯ ಒಟ್ಟಂದದಲ್ಲಿ ಕಟ್ಟಿಕೊಡಲು ಹಂಬಲಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಇಲ್ಲಿ ಬರುವ ಸಮಗಾರ ಭೀಮವ್ವನ ಪಾತ್ರವನ್ನು ಶಾಕ್ತ ಯೋಗಿನಿಯರ ವಿಶಾಲ ಪರಿಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ, ಶಕ್ತಿ-ಸಾಧ್ಯತೆಯಲ್ಲಿ ಕಂಡರಿಸಲಾಗಿದೆ. “ಚಾರಿತ್ರಿಕವಾಗಿ ಜೋಗಿನಿಯರ ಮೂಲವು ಆದಿಮ ಸಮಾಜಗಳಲ್ಲಿದ್ದ ಮಾತೃ ಪಂಥದಲ್ಲಿದೆ. ಕೃಷಿ ಆಚರಣೆಯಲ್ಲಿ ಮಾಟ ಮಂತ್ರ ಮಾಡುವ ಅರ್ಚಕಿಯರಾಗಿದ್ದ ಅವರು, ಸಮುದಾಯದ ಹಿತಕ್ಕಾಗಿಯೂ ಸಮೃದ್ಧ ಬೆಳೆಗಾಗಿಯೂ ಬೇಕಾದ ಆಚರಣೆ ನೆರವೇರಿಸುತ್ತಿದ್ದವರು. ಈಗಲೂ ದುರುಗಿ ಹಾಗೂ ಜೋಗತಿಯರಲ್ಲಿ ರೈತಾಪಿ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಕರ್ತವ್ಯಾಂಶಗಳು ಉಳಿದಿವೆ. ಚಾರಿತ್ರಿಕವಾಗಿ ಶಾಕ್ತಪಂಥವು ಸ್ವತಂತ್ರ ದರ್ಶನದೊಂದಿಗೆ ಹೊಮ್ಮಿದಾಗ, ಈ ಅರ್ಚಕಿಯರು ಸಾಧಕಿಯರಾಗಿ ರೂಪಾಂತರಗೊಂಡರು. ಯೋಗಿನಿಯರು ಯೋಗಿಗಳಿಗೆ ಮಾರ್ಗದರ್ಶನ ಮಾಡಿರುವ ಹತ್ತಾರು ನಿದರ್ಶನಗಳಿವೆ. ಪ್ರಭುದೇವನ ಜೊತೆ ಮುಕ್ತಾಯಕ್ಕೆ ವಾಗ್ವಾದ ಮಾಡುವ ಮತ್ತು ಚಾಂಗದೇವನಿಗೆ ಮುಕ್ತಾಬಾಯಿ ಬೋಧ ಕೊಡುವ ಪ್ರಸಂಗಗಳು ಇದಕ್ಕೆ ಸಾಕ್ಷಿ..... ಸಾಧಕರಿಗೆ ಯೋಗರಹಸ್ಯ ತಿಳಿಸುವ ಯೋಗಿನಿಯರು ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ಇದ್ದರು. ನವಲಗುಂದದ ನಾಗಲಿಂಗ ಮತ್ತು ಸಮಗಾರ ಭೀಮವ್ವರ ನಡುವೆ ಇಂತಹದೊಂದು ಸಂವಾದ ನಡೆದಿತ್ತೆಂಬ ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ 'ಸಮಗಾರ ಭೀಮವ್ವ' ಕವನ ಹುಟ್ಟಿದೆ. ಕಾಶ್ಮೀರ ಶೈವದ ಯೋಗಿನಿ ಲಲ್ಲಾದೇವಿ ಅಲ್ಲಿನ ಸೂಫಿಸಂತರಿಗೆ ತನ್ನ ತಿಳಿವಿನ ಹಾಲನ್ನು ಕುಡಿಸಿದಳು ಎಂಬ ಮಿಠ್‌ನ ಪ್ರೇರಣೆ ಈ ಕವನದ ಹಿಂದಿರುವಂತಿದೆ.”³ ಪುರುಷಪ್ರಧಾನ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ವೈದಿಕ ಜಟಿಲ ಸಿದ್ಧ ಪರಿಪ್ರೇಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಅದ್ವಿ ತೆಗೆದಿರುವ ಸಮಕಾಲೀನ ಬುದ್ಧಿಭಾವಗಳು, ಬಂಡವಾಳಶಾಹಿಯ ಸರಕುಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಪಶ್ಚಿಮಮುಖಿ ಆಲೋಚನೆಯಲ್ಲಿ ಅತಂತ್ರಗೊಂಡ ವಾಸ್ತವಕ್ಕೆ ನಿಸರ್ಗತತ್ವದ ನಿತ್ಯಸತ್ಯವನ್ನು ಮುಖಾಮುಖಿ ಮಾಡಿ, ಅಸಡ್ಡೆಗೆ ತುತ್ತಾಗಿರುವ ನೆಲದ ಸಂವೇದನೆಯತ್ತ ಬೆರಗು ಮೂಡಿಸಲು ಕವಿತೆ ತುಡಿದಿದೆ.

“ಅಂದರೆ, ಒಂದು ನಂಬಿಕೆಯ ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಶಿವಪ್ರಕಾಶರ ಕವಿತೆ ಅರಳಿಕೊಂಡಿದೆ. ಈ ದಂತಕತೆಯ ಶ್ರದ್ಧೆಯ ಆವರಣವನ್ನು ಅವರು ಪ್ರಶ್ನಿಸಿಹೋಗುವುದಿಲ್ಲ. ಹಾಗೆಂದು ಈ ದಂತಕತೆಯನ್ನು ವೈಭವೀಕರಿಸುವ ಧಾಟಿಯಲ್ಲಿ ಅವರು ಬರೆಯುವುದಿಲ್ಲ. ತನ್ನ ಪ್ರಗತಿಪರ ಆಶಯಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಕೊಡದೇ ತನ್ನ ಭಾಷೆ-ಸಂಸ್ಕೃತಿಗಳಿಂದ ಸ್ವತಿಯಾಗಿ ಪಡೆದಿದ್ದನ್ನು ತನ್ನ ಸಮಕಾಲೀನ ತುಡಿತಗಳಿಗೆ ರೂಪಾಂತರಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಸೃಜನಶೀಲತೆಯನ್ನು ಕವಿ ಇಲ್ಲಿ ತೋರಿದ್ದಾರೆ. ತನ್ನ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ನೆನಪುಗಳನ್ನು ನಿರಾಕರಿಸಿ ಇಲ್ಲವೇ ಮರೆಮಾಚಿ ಕೇವಲ ವರ್ತಮಾನದಲ್ಲಿ ವಿಜೃಂಭಿಸುವ ಕವಿ ಇವರಲ್ಲ. ಪರಂಪರೆ ಮತ್ತು ಆಧುನಿಕತೆಗಳನ್ನು ಪ್ರತ್ಯೇಕ ಪ್ರತ್ಯೇಕಗೊಳಿಸಿ ನೋಡದೇ ಅವುಗಳನ್ನು ಒಂದು ಅಖಂಡ ಪ್ರಜ್ಞೆಯಲ್ಲಿ ಗ್ರಹಿಸಿಬಿಡುವ ಮಹತ್ವಾಕಾಂಕ್ಷೆ ಇಲ್ಲಿ ಕಾಣುತ್ತದೆ.”⁴

ಕವಿತೆಯ ಒಳ-ಹೊರಗು

ಕವಿತೆಯು ಸಂವಾದದ ಶೈಲಿಯಲ್ಲಿದ್ದರೂ ನಾಗಲಿಂಗಸ್ವಾಮಿಯ ಏಕಮುಖ ಸಂಭಾಷಣೆ ಮಾತ್ರ ವ್ಯಕ್ತಗೊಂಡಿದೆ. ನಾಗಲಿಂಗಪ್ಪನ ನಿವೇದನೆಗೆ ಭೀಮವ್ವ ಹೇಗೆ ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯಿಸಿರಬಹುದೆಂಬುದು ಅಧ್ಯಾಹಾರ. ಎಂಟು ಹಂತಗಳ (ಭಾಗಗಳ) ಕವಿತೆ ಆರಂಭವಾಗುವುದೇ ‘ಸಮಗಾರ ಭೀಮವ್ವ ಎದೆಹಾಲ ನೀಡವ್ವ’ ಎಂಬ ಆರ್ತವಾದ ಸಾಲಿನಿಂದ. ಮುಂದೆ ಪ್ರತೀ ಚರಣದ ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ ಪಲ್ಲವಿಯಂತೆ ಪುನರಾವರ್ತನೆಗೊಂಡಿದೆ. ಭೀಮವ್ವನ ದರ್ಶನ, ದೈನ್ಯ ತುಂಬಿದ ಬೇಡಿಕೆ, ಯೋಗಿಯ ದುಸ್ಥಿತಿ, ತನ್ನ ಆಧ್ಯಾತ್ಮದ ಪಥದಲ್ಲಿ ದಿಕ್ಕೆಟ್ಟ ಪರಿ, ಅವಳೊಳಗಿನ ದೀಪರಾಶಕ್ತಿಯ ಉದ್ದೀಪಿಸುವಿಕೆ, ತತ್ಕಾಲೀನ ಸಮುದಾಯದ ದಯನೀಯ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯ ವಿವರ, ಸಮಾಜದ ಅಧಃಪತನ ವಿವರಿಸುತ್ತಾ ಕೊನೆಯ ಹಂತದಲ್ಲಿ ಇಡೀ ಬ್ರಹ್ಮಾಂಡಕ್ಕೆ ಹಾಲೂಡಿಸುವ ಅನಿವಾರ್ಯತೆ, ಅಗತ್ಯತೆಯನ್ನು ಮನದಟ್ಟು ಮಾಡಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಒಂದನೇ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ‘ನೆಲದೆದೆಯ ಹಾಲು ಹೀರಿ ನೆತ್ತಿಗೇರಿದ ಬಿಸಿಲು’ ಎನ್ನುವಲ್ಲಿ ಅಂದಿನ ಬಿರು ಬರಗಾಲವನ್ನು ಸೂಚಿಸುವುದರ ಜೊತೆಗೆ ನಾಗಲಿಂಗನ ವೈಯಕ್ತಿಕ ದುಸ್ಥಿತಿಯನ್ನೂ ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ. ನೆತ್ತಿಗೇರಿದ ಸಿದ್ಧಿಸಾಧನೆಯ ಅಹಮ್ನಿನ ತಾಪವನ್ನು ತಡೆದುಕೊಳ್ಳಲಾಗದೇ ನೆಲದೆದೆಯ ಹಾಲಿಗೆ ಮತ್ತೆ ಮರಳಿ ಕೈಯೊಡ್ಡುವ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಅಣಕಿಸುತ್ತಿದೆ. ಹೆಣ್ಣನ್ನು ತೊಡಕೆಂದು, ಅಪವಿತ್ರವೆಂದು ನಿರಾಕರಿಸಿ, ಮೇಲೇರಲು ಹೊರಡುವ ಸಿದ್ಧ-ಅವಧೂತ ಪಂಥಗಳ ಟೊಳ್ಳುತನವು ‘ಕರಗಲಾಗದೆ ಬೀಳ್ಬಿಡುವ ನವಲಗುಂದದ ಗುಡ್ಡ’ದಂತೆಯೇ ತಲ್ಲಣಗೊಳ್ಳುವುದಾಗಿದೆ. ಆರೂಢ/ಅವಧೂತ ಪಂಥಗಳು ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ವಿರಕ್ತ ನೆಲೆಯವು..... ಯೋಗಿಗಳಿಗೆ ಹೆಣ್ಣು ಹೇಗೆ ಅಪಾಯಕರವೆಂದು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸುವ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಅವಧೂತ ಗೀತೆ ಅತಿಗೆ ಹೋಗುತ್ತದೆ..... ಇದಕ್ಕೆ ಪ್ರತಿಯಾಗಿ ಶಾಕ್ತ ಹಿನ್ನೆಲೆಯ ಅವಧೂತ/ಆರೂಢರೂ ಬಂದರು. ಅವರಲ್ಲಿ ಚಿದಾನಂದವಧೂತ, ರುದ್ರಮುನಿ, ಗೋವಿಂದಭಟ್ಟ, ಶರೀಫ, ಭೀಮಾಶಂಕರ, ನಿರುಪಾಧೀಶ್ವರ ಮುಖ್ಯರು..... ಸತ್ಯಕಾಮರ ಪ್ರಕಾರ, ಗರಗದ ಮಡಿವಾಳಪ್ಪ, ನವಲಗುಂದದ ನಾಗಲಿಂಗ ಯತಿ..... ಪಂಡಿತ ತಾರಾನಾಥರು, ತಾಂತ್ರಿಕರು.”⁵ ನಿಕ್ಕಷ್ಟತೆಗೆ ಅವಹೇಳನೆಗೆ ಅಪವಾದಕ್ಕೆ ಗುರಿಯಾಗಿದ್ದ ಶಾಕ್ತಪಂಥದೊಂದಿಗೆ ಸಮನ್ವಯಗೊಂಡ ಈ ಅವಧೂತ ಪರಂಪರೆಯು ಭಾರತೀಯ ತತ್ವಜ್ಞಾನದ ಹೊಸ ಬೆಳಕಾಗಿದೆ. ಜೊತೆಗೆ ಶೈವ ಸಿದ್ಧ ನಾಥ ಆರೂಢ ಅವಧೂತ ಕಾಪಾಲಿಕ

ಮೊದಲಾದ ಪಂಥಗಳೊಂದಿಗೆ ಬೌದ್ಧ ಜೈನ ಮುಂತಾದ ಸವಣಧಾರೆಗಳೊಂದಿಗೆ ಶಾಕ್ತಪಂಥ ಮುಖಾಮುಖಿಯಾದ ಸಂಘರ್ಷ-ಸಾಮರಸ್ಯದ ಚಾರಿತ್ರಿಕ ಹೆಜ್ಜೆಗುರುತುಗಳತ್ತಲೂ ಗಮನ ಸೆಳೆಯುತ್ತದೆ.

ಎರಡನೇ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಪಯಣದಲ್ಲೆದುರಾದ ತಲ್ಲಣಗಳನ್ನು ಯತಿಯು ಮಗುವಿನ ಮುಗ್ಧತೆಯಲ್ಲಿ ವಿವರಿಸುತ್ತಾನೆ. ಹಸಿವು-ಜ್ವರದೊಂದಿಗೆ, ಸಿದ್ಧಿಯ ಪಥದಲ್ಲಿ ಎದುರಾದ ಅವಘಡಗಳನ್ನು, ದುರ್ಗಮ ಮಾರ್ಗವನ್ನೂ, ಮೈಮೇಲೆಳೆದುಕೊಂಡ ಅಲೌಕಿಕ ಗಂಡಾಂತರವನ್ನೂ, ಕನಸಿನಲ್ಲಿ ಬೆದರಿದ ಮಗು ಕನವರಿಕೆಯೊಂದಿಗೆ ಆದ ಅನುಭವವನ್ನು ಹಡೆದವನೊಂದಿಗೆ ಹೇಳಿ ಸಾಂತ್ವನಕ್ಕಾಗಿ ಮೊರೆಯಿಡುವಂತೆ '..... ಗಿರಿಗಟ್ಟಲೆ ಜಗದ ಮಧ್ಯ/ ಕಾಯುವ ಗುಡ್ಡದ ಮೇಲೆ ಬೇಯುವ ಜ್ವರದ/ ಮೈಯಾರಿ ಬಾಯೇ ಹಾರಿ ಹೋಗುವ ಮುನ್ನ/ ಎದೆಹಾಲ ನೀಡವ್ವ' ಎಂದು ಅತ್ಯಂತ ದೈನೇಶಿಯಾಗಿ ಬೇಡುತ್ತಾನೆ. ಈ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಬಳಕೆಯಾದ; ನಡುಹಗಲಿನಲ್ಲಿ ಗವ್ವಿರುಳು, ನಿಂತನೆಲ ಒಮ್ಮೆಗೇ ಚಿಮ್ಮಿ ಪುಟಿಯಿತು, ತಾರೆಸಂಕುಳ ದಿಕ್ಕೆಟ್ಟ ಹಾಗಾಗಿ, ಸ್ವಪ್ನ ಬಂದೆರಗಿತ್ತು..... -ಮೊದಲಾದ ನುಡಿಗಟ್ಟುಗಳು ಆಧ್ಯಾತ್ಮದ ದರ್ಶನದ ದಾರಿಯಲ್ಲಿ ಎದುರಾಗುವ ಭೀಷಣ ಅನುಭವಗಳನ್ನು ವಿವರಿಸುತ್ತವೆ. ಈ ಸಂಕೀರ್ಣ ದಾರಿಯಲ್ಲಿ ಬಳಲಿದ ಮೈಮನಸ್ಸುಗಳಿಗೆ ನೆಲಮೂಲ ನಿಸರ್ಗ ತತ್ವದ ಶಾಕ್ತ ದರ್ಶನದಲ್ಲಿ ಮಾರ್ಗದರ್ಶನವಿದೆ. ಅಭಯವಿದೆ. ಹಾಗಾಗಿ ಭೀಮವನ್ನಿಂದ ತನ್ನ ದೇಹ ಮತ್ತು ಆತ್ಮಕ್ಕೆ ಬಂದೆರಗಿದ ಜ್ವರದ ಉಪಶಮನಕ್ಕಾಗಿ ಎದೆಹಾಲ ಬೇಡುತ್ತಿದ್ದಾನೆ.

ಮೂರನೇ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಭೀಮವ್ವ ನಾಗಲಿಂಗನ ಬೇಡಿಕೆಗೆ ಪ್ರತಿಸ್ಪಂದಿಸಲು ಹಿಂದೇಟು ಹಾಕುತ್ತಿರುವಂತೆ ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಅದಕ್ಕೆ ಕಾರಣ ಅವಳ ಜಾತಿಗಂಟಿದ ಅಸ್ಪೃಷ್ಯತೆಯ ಕೀಳರಿಮೆ. ಅವಳ ಆತಂಕವನ್ನು ನಿವಾರಿಸುವವನಂತೆ; 'ಅಜಾತನಾದವನಿಗೆ ಜಾತಿ ಯಾವುದೆ ತಾಯಿ?..... ಸುತ್ತಮುತ್ತ ಊರುಕೇರಿ ದಿಕ್ಕುದೇಶ ಹರಿದು ಜ್ಯೋತಿಯನ್ನರಸುತ್ತಾ' ಹೊರಟ ತಾನು ಪ್ರಕೃತಿಯ ಒಂದು ಭಾಗವಾಗಿ ಹೋಗಿದ್ದೇನೆ. ವಿಶ್ವಚೇತನದಲ್ಲಿ ಲೀನವಾಗಲು ಹೊರಟ ನನಗೆ ಜಾತಿ-ಲಿಂಗದ ಹಂಗಿಲ್ಲವೆಂದು ತನ್ನನ್ನು ತಾನು ವಿಸ್ತರಿಸಿಕೊಂಡು ಸ್ವಪ್ನಪಡಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾ ತನ್ನ ಹಸಿದ ಒಡಲಿಗೆ ಸುಡುವ ಮೈಗೆ ನಿನ್ನ ತಾಯ್ನದ ಸ್ಪರ್ಷ ಬೇಕೆಂದು ಕೋರುತ್ತಾನೆ. ವ್ಯವಸ್ಥೆಯು ಹೆಣೆದ ಹೆಣ್ಣು-ದಲಿತ-ಅಸ್ಪೃಷ್ಯವೆಂಬ ತಾರತಮ್ಯದ ಕೃತಕ ಎಳೆಗಳನ್ನು ತುಂಡರಿಸಿ, ಭೀಮವ್ವನ ಎದೆಹಾಲಿಗೆ ಯತಿಯು ಹಾತೊರೆಯುತ್ತಾನೆ. ಹೆತ್ತವರನ್ನು, ತನ್ನದೆಂಬ ಕುರುಹುಗಳೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಅಳಿಸಿಕೊಂಡು, ಬಂದ ತಾನು ಯಾವುದೇ ಮನುಷ್ಯನಿರ್ಮಿತ ಬಂಧಗಳಿಗೂ ಸಲ್ಲದವನು; ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಎಲ್ಲದಕ್ಕೂ ಸೇರಿದ ಅಜಾತನು. ಹಾಗಾಗಿ ತಾನೆಂದು ಅನಾಥ ಶಿಶುವಿನಂತೆ ಅಂಗಲಾಚುತ್ತಿರುವೆ ಎದೆಹಾಲ ಸುರಿಯೇ ತಾಯಿ ಎಂದು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸುತ್ತಾನೆ.

ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಮಾತೃಮೂಲೀಯ ಶಾಕ್ತಾರಾಧಕರು ಇಂದಿಗೂ ತಳಸಮುದಾಯದವರೆಂಬುದು ಗಮನಾರ್ಹ. ಮಾದಿಗ ಸಮುದಾಯದ ಕುಲದೇವತೆಯರಾದ ಮಾತಂಗಿ, ದುರ್ಗಿಯರು ನಿತ್ಯ ನಂಬುಗೆಯ ಶಕ್ತಿ ಪ್ರತೀಕಗಳು. ರೇಣುಕೆಗೆ ಆಶ್ರಯ ನೀಡಿ ಸಲಹಿದವಳು ಮಾತಂಗಿ. ಶಿರಚ್ಛೇದನವಾದ ರೇಣುಕೆಗೆ ಜೀವ ಭರಿಸುವ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಪರಶುರಾಮ ರೇಣುಕೆಯ ಮುಂಡಕ್ಕೆ ಮಾತಂಗಿಯ ರುಂಡವನ್ನು ಜೋಡಿಸುತ್ತಾನೆ. ಎಂಬ ಮಿಶ್‌ನ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಸಮುದಾಯಗಳು ರೇಣುಕೆ ಮತ್ತು ಮಾತಂಗಿಯರನ್ನು ಅಭೇದವಾಗಿ ಆರಾಧಿಸುತ್ತವೆ.⁶ ಇದರೊಂದಿಗೆ ತಾಂತ್ರಿಕ-ವಾಮಾಚಾರವನ್ನೂ ಕುರಿತ

ಗ್ರಂಥಗಳು “ತಂತ್ರಸಾಧನೆಗೆ ಕೆಳಜಾತಿಯ ಮಹಿಳೆಯರನ್ನು ಬಳಸಬೇಕು (ಚಾಂಡಾಲ ಕುಲ ಸಂಭೂತಾಂ ಡೊಂಬಿಕಾಂವಾ ವಿಶೇಷತಃ ಜುಗುಪ್ಸಿತ ಕುಲೋತ್ಪನ್ನಾಂ ಸೇವೆಯನ್ ಸಿದ್ಧಮಾಪ್ನುಯಾತ್) ಎಂಬ ಗುಹ್ಯ ಸಮಾಜತಂತ್ರದ ಹೇಳಿಕೆ ಇದಕ್ಕೆ ಸಾಕ್ಷಿ. ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರದಲ್ಲಿ ಮೇಲ್ಜಾತಿ ತಾಂತ್ರಿಕರು ದಲಿತ ಸ್ತರದಿಂದ ಬಂದ ಮಾತಂಗಿಯರನ್ನು ಸಾಧನೆಗೆ ಬಳಕೆ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದುದನ್ನು..... ಮರಾಠಿ ವಿಧ್ವಾಂಸರು ಉಲ್ಲೇಖಿಸುತ್ತಾರೆ. (ಲಜ್ಜಾಗೌರಿ. ಪು.ಸಂ. 65-84) ತಂತ್ರಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಡೊಂಬಿನಿ, ರಜಕಿ, ಚಾಂಡಾಲಿ ಎಂಬ ಜಾತಿಸೂಚಕ ಪರಿಭಾಷೆ ಇದ್ದು, ಇದು ಕೆಳಜಾತಿಯ ಮಹಿಳೆಯರು ತಾಂತ್ರಿಕ ಗುರುಗಳಾಗಿದ್ದರು ಎಂಬುದನ್ನು ಸಂಕೇತಿಸುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಮೇಲ್ಜಾತಿಯ ಹೇಳಿಕೆ ಸಾಮಾಜಿಕವಾಗಿ ಕೆಳಸ್ತರದ ಮಹಿಳೆಯರನ್ನು ಬಳಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಬಗ್ಗೆ ಸಹ ಸೂಚಿಸುತ್ತಿದೆ. ಈಗಲೂ ತಂತ್ರ ಶಾಸ್ತ್ರ ಗುರುವರ್ಗಕ್ಕೆ ಸೇರಿದ ಹೆಚ್ಚಿನ ಸ್ತ್ರೀಯರು ಸಾಮಾಜಿಕವಾಗಿ ಕೆಳಸ್ತರದವರೇ.⁷ ಕವಿತೆಯಲ್ಲಿ ಮತ್ತೆಮತ್ತೆ ಪುನರಾವರ್ತನೆಯಾಗುವ ‘ಸಮಗಾರ’ ಭೀಮವ್ವ ಎಂಬ ಪದಪುಂಜವನ್ನು ಗಮನಿಸಿದಾಗ ಕೇವಲ ‘ಭೀಮವ್ವ’ನೆಂದು ಸಂಬೋಧಿಸದೆ, ಜಾತಿಸೂಚಕವಾದ ‘ಸಮಗಾರ’ ಪದವನ್ನು ಒತ್ತಿ ಲಗತ್ತಿಸಿರುವುದು ಈ ಶಾಸ್ತ್ರ-ತಂತ್ರದ ಮೂಲಭೂತಮಿಷೆಯನ್ನು ಸೂಚಿಸುವಂತಿದೆ. ನಾಗಲಿಂಗಪ್ಪ ಮತ್ತು ಭೀಮವ್ವನ ಭೇಟಿ ಮತ್ತು ಸಮಾಗಮ ಕೇವಲ ಆಕಸ್ಮಿಕವೇ? ಅಥವಾ ನಾಗಲಿಂಗಪ್ಪನೆಂಬ ಸಾಧಕನ ಹುಡುಕಾಟದ ಹಾದಿಯಲ್ಲಿ ಸಮಗಾರ ಭೀಮವ್ವಳು ಉದ್ದೇಶಪೂರ್ವಕ ಆಯ್ಕೆಯೇ? ಎಂಬುದು ಚರ್ಚಾರ್ಹ ಸಂಗತಿಯಾಗಿದೆ. ಎಲ್ಲರನ್ನೂ ಬಿಟ್ಟು ತಳಸಮುದಾಯದ ಹೆಣ್ಣನ್ನೇ ತನ್ನ ದೇಹ ಮತ್ತು ಆತ್ಮದ ಬೇನೆಗೆ ಮದ್ದು ನೀಡುವಂತೆ ಕಾಡಿ-ಬೇಡುವ ಪರಿ ಈ ದಿಕ್ಕಿನಲ್ಲಿ ಆಲೋಚಿಸಲು ಆಹ್ವಾನಿಸುತ್ತದೆ.

ನಾಲ್ಕನೇ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಯೋಗಿಯಾಗಲು ಹೊರಟ ನಾಗಲಿಂಗನು ಈಗ ಸೀದ ಕಿರುಮರಿ ಹಕ್ಕಿಯಾಗಿ ನೆಲಕ್ಕುಳಿಸಿ ಸಮಗಾರ ಭೀಮವ್ವನಿಂದ ಎದೆಗುಟ್ಟುಕೆ ಬೇಡುವ ಹಂತಕ್ಕೆ ಬಸವಳಿದ ಶಿಶುವಾಗಿದ್ದಾನೆ. ಇಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಸಿದ್ಧಿಯ ವಿಫಲತೆಯನ್ನು ಆತ್ಮಾವಲೋಕನ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವ ಸ್ವಗತದ ಧಾಟಿಯಲ್ಲಿ ಕವಿತೆ ನಿರೂಪಿತಗೊಂಡಿದೆ. ‘ಏನಾಯಿತು ನಿಟಲ ಭ್ರೂಮಧ್ಯದ ಸ್ಪಟಿಕ ವರ್ಣದ ದೀಪ್ತಿ’ ಎಂದು ತನ್ನ ಆಧ್ಯಾತ್ಮದ ಅನುಭಾವವನ್ನು ನೆಲದ ಬದುಕಿಗೆ ಒರೆ ಹಚ್ಚುತ್ತಿದ್ದಾನೆ. ‘ಮೇರುದಂಡದ ಹರಿದ ತಿಳಿಬೆಳಕಿನ ಹಾದಿ ದಾಟಿ ಕದಳಿ ಶಿಖರ ಮೀರಿ ಹಾರಿ ಅಂಬರದಲ್ಲಿ ತೇಲಾಡಿ ನನ್ನ ಆತ್ಮದ ಪಕ್ಷಿ ಯಾಕೆ ನಾಟಿತೋ ಯಾವ ಬಾಣವೋ ಏನೋ’ -ನೆಲಕ್ಕುಳಿದ ಬದುಕನ್ನು ಒದ್ದು, ದೇಹಸಹಜ ವಾಂಛೆಯನ್ನು ಕೀಳಾಗಿ ಬಗೆದು, ಆತ್ಮಶ್ರೇಷ್ಠತೆಯ ವ್ಯಸನದಲ್ಲಿ ಎತ್ತರಕ್ಕೇರಿ, ಇಹದಾಚೆಗೆ ಪರದಲ್ಲಿ ಸುಖಿಸುವ ಮಹತ್ವಾಕಾಂಕ್ಷೆಗೆ ದುಡುಕಿದ ಬಹುತೇಕ ಯೋಗಿ ಪುರುಷರು ಹೆಚ್ಚುಕಡಿಮೆ ನಾಗಲಿಂಗನ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲೇ ಪರಿತಪಿಸಿದವರಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಭ್ರೂಮಧ್ಯದ ‘ಸ್ಪಟಿಕವರ್ಣದ ದೀಪ್ತಿ’ ‘ತಿಳಿಬೆಳಕಿನ ಹಾದಿ’ ‘ಕದಳಿ ಶಿಖರ ಮೀರಿ’ ‘ಅಂಬರದಲ್ಲಿ ತೇಲಾಡಿ’ ಇವುಗಳು ಆತ್ಮವೆಂಬ ಪಕ್ಷಿ(ಹಂಸ) ಸಿದ್ಧಿಯ ಹಂತಗಳನ್ನು ಅದರಲ್ಲಿ ಗಳಿಸಿದ ಉತ್ತೀರ್ಣತೆಯನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತವೆ. ಇಷ್ಟೆಲ್ಲಾ ವಿಜಯದ ಅಮಲಿನಲ್ಲಿ ತೇಲಾಡಿದ ಹಕ್ಕಿ ಅಲ್ಲೇ ಹಾರುತ್ತಾ ಇರಲಾಗದು. ನೆಲದ ಸಾರಕ್ಕೆ ಮತ್ತೆ ಮರಳಲೇಬೇಕು. ದೇಹ ತೊಡಕಲ್ಲ, ಅಪವಿತ್ರವಲ್ಲ, ಕೊಳಕಿನ ಮುದ್ದೆಯಲ್ಲ, ಅದು ವ್ಯಕ್ತಿಯ ಸಿದ್ಧಿ ಸಾಧನೆಗೆ ಹರಿಗೋಲು. ದೇಹವನ್ನು ಚಿಮ್ಮುಹಲಗೆಯಾಗಿ ಬಳಸಿಕೊಂಡು ಲೌಕಿಕ ಬಾಳೆಯನ್ನು ಅನುಭವಿಸುತ್ತಲೇ ಅಲೌಕಿಕ ತಾಳ್ಮೆಯನ್ನು ಸಂಭಾಳಿಸುವುದು ಅಗತ್ಯವೆಂಬುದು ಗಮನೀಯ. “ತಂತ್ರಪಂಥವು, ಸಮೃದ್ಧವೂ, ಸ್ವತಂತ್ರವೂ ಆದ ಬಾಳು ನಡೆಸುವುದನ್ನು

ಪ್ರತಿಪಾದಿಸುತ್ತದೆ; ದೇಹದ ಮೂಲಕ ಪಡೆದ ಇಂದ್ರಿಯಾನುಭವವನ್ನು ಇಂದ್ರಿಯಾತೀತ ನೆಲೆಗೆ ಒಯ್ಯಾಗ ಸಿಗುವ ಆನಂದ ಅನುಭವಿಸಲು ಹೇಳುತ್ತದೆ.ಈ ಅರ್ಥದಲ್ಲದು ಭೌತವಾದಿ ದರ್ಶನ..... ಶಕ್ತಿಯ ಸಂಘಮಾತ್ರದಿಂದಲೇ ಶಿವ ಸೃಜನಶೀಲನಾಗುವನು ಎಂದು ಶಾಕ್ತ ಭಾವಿಸುವಂತೆ, ತಂತ್ರವೂ ಸ್ತ್ರೀಸಂಗದ ಹೊರತು ಗಂಡುಬಾಳು ಪೂರ್ಣಗೊಳ್ಳದು ಎಂದು ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ. ಎಂತಲೇ ವಿರಕ್ತಿ ಸನ್ಯಾಸಗಳನ್ನು ಅದು ಒಪ್ಪುವುದಿಲ್ಲ.”⁸

ಈ ಚರ್ಚೆಗೆ ಪೂರಕವಾಗಿ ಚಂದ್ರಶೇಖರ ಕಂಬಾರರ ‘ಸಿರಿಸಂಪಿಗೆ’ ನಾಟಕದ ‘ಶಿವನಾಗದೇವ’ನ ದ್ವಂದ್ವ ಹತಾಶೆಯ ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಉಲ್ಲೇಖಿಸಬಹುದು. ತನ್ನನ್ನೇ ತಾನು ಸೀಳಿಕೊಳ್ಳುವ ಈತ ದೇಹವನ್ನು ಮೀರಿದ ಆತ್ಮವನ್ನು ಅದರ ಸತ್ಯಗಳನ್ನು ಕಂಡುಕೊಳ್ಳುವುದರಲ್ಲಿ ವಿಫಲನಾಗುತ್ತಾನೆ. ವಿಷಾದ ದುರಂತದ ಆಳದಲ್ಲಿ ಮುಳುಗುತ್ತಾನೆ. ಆ ದುಡುಕಿನ ಪ್ರತಿಫಲ ವ್ಯಕ್ತವಾಗುವುದು ಹೀಗೆ; “ದೇಹ ಪರಿಶುದ್ಧವಾದುದು ದೇವಿ. ಆತ್ಮ ಕೊಳಕಾದದ್ದು. ಆತ್ಮಕ್ಕೆ ಪಾಪಗಳು ಕಾಣಿಸುತ್ತವೆ..... ದೇಹವನ್ನು ತಿರಸ್ಕರಿಸಿ ನಿನ್ನ ಬಳಿ ಬಿಟ್ಟು, ದೇವರನ್ನು ಕಾಣೋದಕ್ಕಾಗಿ ಸರೋವರಕ್ಕೆ ಹೋದೆ. ನೀರಿನಲ್ಲಿ ತೇಲಿ ಬರುತ್ತಿದ್ದದ್ದು ಮೊಲೆಯೂ ಅಲ್ಲ, ದೇವರೂ ಅಲ್ಲ, ನನ್ನ ಪ್ರತಿಬಿಂಬ ಕೂಡಾ ಅಲ್ಲ. ದೇವೀ ಅದು ನನ್ನ ಹೆಣ. ಅದನ್ನೇ ದಿನಾ ತೊಡೆಯ ಮೇಲಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ತಿನ್ನುತ್ತಿದ್ದೆ. ತಿಂದಷ್ಟೂ ಹಸಿವೆಯಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಮತ್ತೆ ಮತ್ತೆ ತಿನ್ನುತ್ತಿದ್ದೆ..... ಪಶ್ಚಾತ್ತಾಪ ಪಟ್ಟು ತಿರುಗಿ ಬಂದು ನೋಡಿದರೆ, ನನ್ನ ದೇಹವೇ ನಾಪತ್ತೆ..... ಬದುಕಿನ ಬಗೆಗಿನ ನನ್ನ ಹಸಿವು ಹೆಚ್ಚಾಗುತ್ತಿದೆ. ದೇವಿ ನನಗೊಂದು ದೇಹ ಬೇಕು.....” ನಾಗಲಿಂಗನ ಸ್ಥಿತಿಯು ಹತ್ತಿರತ್ತಿರ ಹೀಗೇ ಆಗಿ, ಆಧ್ಯಾತ್ಮದ ಮೇರುಗಿರಿಯಿಂದ ತತ್ತರಿಸಿ, ಹಸಿವು ಜ್ವರಗಳ ಮುದ್ದೆಯಾಗಿ ಸಮಗಾರ ಭೀಮವ್ವಳ ಕಾಲಡಿ ಬಿದ್ದು, ಎದೆಹಾಲಿನ ಗುಟ್ಟುಕಿಗಾಗಿ ಬಾಯ್ಕಳೆಯುತ್ತಿದ್ದಾನೆ. ‘ಯೋಗಿಗಳ ಈಶ್ವರನಾದ ಶಿವ ಕೂಡ ಶಕ್ತಿಯ ಸಾಂಗತ್ಯವಿಲ್ಲದಿರೆ; ಅವನೂ ಶವ’ ಎನ್ನುವ ಬೇಂದ್ರೆಯವರ ದರ್ಶನ ಮನನೀಯ.¹⁰

ಐದನೇ ಭಾಗದಲ್ಲಿ: ಇಷ್ಟೆಲ್ಲಾ ಬೇಡುತ್ತಿರುವ ಯೋಗಿಗೆ ನಾನು ಸಚೇತನಗೊಳಿಸಲು ಅರ್ಹಳೇ? ಆ ಸಾಮರ್ಥ್ಯ ನನ್ನಲ್ಲಿದೆಯೆ? ಮೊಲೆಬರದ, ಮದುವೆಯಾಗದ ನಾನು; ಎದೆಹಾಲು ನೀಡುವುದು ಸಾಧ್ಯವೇ? ಆ ಮಾಂತ್ರಿಕ ಶಕ್ತಿ-ವಿದ್ಯೆ ನನ್ನಲ್ಲಿ ಅಂತರ್ಗತಗೊಂಡಿರುವುದು ನಿಜವೇ? ಸ್ವತಃ ಲಿಂಗ, ಜಾತಿ, ಲೈಂಗಿಕ ಶೋಷಣೆಗೆ ತುತ್ತಾಗಿ ನವೆಯುತ್ತಿರುವ ತಾನು ಲೋಕಕ್ಕೆ ಸಾಂತ್ವನ ನೀಡಬಲ್ಲನೇ?.....ಮೊದಲಾದ ಚಿಂತೆಯಲ್ಲಿ ಭೀಮವ್ವ ಮುಳುಗಿರುವ ಭಾವವನ್ನು ಅವಳ ಮೌನದಲ್ಲಿ ಗ್ರಹಿಸಿಕೊಂಡರೆ, ನಾಗಲಿಂಗನು ದುಗುಡವನ್ನು ಕೊಡವಿ, ಸಾಂತ್ವನದೊಂದಿಗೆ ಅವಳೊಳಗಿನ ಧೀಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಉದ್ದೀಪಿಸಿ ಸಿದ್ಧಗೊಳಿಸುವ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಕವಿತೆಯ ಸಾಲುಗಳು ಮೂಡಿವೆ. ಸಾಧಕನೋರ್ವ ದೇವಿಯನ್ನು ನಾನಾ ವಿಧದಲ್ಲಿ ಅರ್ಚಿಸಿ, ಆರಾಧಿಸಿ, ಅಭಿಮಂತ್ರಿಸಿ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಒಲಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ, ವರ-ಸಿದ್ಧಿಯನ್ನು ಪಡೆಯುವ ಬಗೆಯಲ್ಲಿ ಭೀಮವ್ವನ ಕರ್ತೃತ್ವಶಕ್ತಿಯನ್ನು, ಸೃಜನಶೀಲತೆಯನ್ನು, ನೊಂದರೂ ಸಲಹುವ ತಾಯ್ತನದ ಸಹನೆಯನ್ನು ವರ್ಣಿಸಿ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಿಸಿ ನಾಗಲಿಂಗನು ವಿಶ್ವಾಸ ಸಾಧಿಸುತ್ತಾನೆ. ಲಲಿತ ಸಹಸ್ರನಾಮ ಪಠಣವನ್ನು, ದೇವಿಮಹಾತ್ಮೆಯನ್ನು ನೆನಪಿಸುವಂತಿದೆ. ಹೆಣ್ಣಿನದ ಕ್ರಿಯಾಚೈತನ್ಯದ ಜೊತೆಗೆ ದಲಿತ-ಶ್ರಮಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಮೌಲ್ಯವನ್ನು ಜೀವಂತಿಕೆಯನ್ನು, ಅದರ ತುಳಿತವನ್ನೂ ಸಶಕ್ತವಾಗಿ ಈ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ವಿಸ್ತೃತಗೊಳಿಸಲಾಗಿದೆ. ‘ರಾಟೆ’ ‘ಸುತ್ತಿ’ ‘ಬಿಚ್ಚಿ’ ‘ಪೋಣಿಸಿ’ ಮೊದಲಾದ ಸ್ತ್ರೀಕೇಂದ್ರಿತ ಕುಶಲ ಕಲಾ ಜಗತ್ತನ್ನು ವಿಸ್ತರಿಸುತ್ತಾ;

‘ನೆಲದ ಕಸವನು ಗುಡಿಸಿ ಕಸವ ಗೊಬ್ಬರ ಮಾಡಿ ಬೀಜಬಿತ್ತುವ ಕೈಯೆ..... ಹೊಲೆಯೆಂಬ ಒಲೆಯಲ್ಲಿ ಸುಟ್ಟರೂ ರೊಟ್ಟಿಯಾಗುವೆ ಬಾಯ್ಗೆ.’ ಎನ್ನುವಲ್ಲಿ: “ಭೀಮವ್ವ ಓರ್ವ ವ್ಯಕ್ತಿಯಾಗಿ, ಹೆಣ್ಣಾಗಿ ನಿಜವಾಗುವಂತೆ ಒಂದು ‘ಶಕ್ತಿ’ಯಾಗಿ ‘ಕಲ್ಪನೆ’ಯಾಗಿ, ‘ತತ್ತ್ವ’ವಾಗಿಯೂ ಅರಳಿಕೊಂಡು ಬಿಡುತ್ತಾಳೆ..... ಹೆಣ್ಣನ್ನೂ, ದಲಿತರನ್ನೂ, ಶ್ರಮಜೀವಿಗಳನ್ನೂ ಸಾಮಾಜಿಕ ಶ್ರೇಣೀಕರಣದಲ್ಲಿ ಕೀಳಾಗಿ ನಡೆಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಒಂದು ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಈ ಮೂರು ಅಂಶಗಳನ್ನು ಏಕಕಾಲದಲ್ಲಿ ಒಟ್ಟಾಗಿ ಪ್ರತಿನಿಧಿಸುವ ಸಮಗಾರ ಭೀಮವ್ವಳನ್ನು ಒಂದು ವಿಮೋಚಕ ಶಕ್ತಿಯನ್ನಾಗಿ ಕಲ್ಪಿಸಿಕೊಂಡಿರುವ ಈ ಕವಿತೆ ತನ್ನ ಸಂದರ್ಭದಿಂದ ಆಚೆಗೂ ಹೇಳುವ ಸಾಧ್ಯತೆಯನ್ನು ಗಳಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದು ಹೀಗೆ”¹¹ ಸಮಾಜದ ಶ್ರೇಣೀಕರಣದಲ್ಲಿ ಲೌಕಿಕ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ಭೀಮವ್ವ ಮೊಲೆಬರದ ಕೊಡಗೂಸು, ಬಂಜೆ ಎನಿಸಿದ್ದರೂ ಕೂಡ ಆಕೆಯ ಒಳಗಿರುವ ಅಲೌಕಿಕ ಶಕ್ತಿ ಪ್ರಶ್ನಾತೀತವಾದುದು. ನಾಗಲಿಂಗನ ಅನಾಥಪ್ರಜ್ಞೆ ಮತ್ತು ಇನ್ನಿಲ್ಲದ ಹಸಿವನ್ನು ನೀಗಿಸಿ ತಣಿಸುವ ಸಾಂತ್ವಾನ ನೀಡುವ ಅವಳ ಭೂಮಿಗುಣ ಈ ನೆಲದ್ದೇ ಆದ ಆಧ್ಯಾತ್ಮ. ಆಧ್ಯಾತ್ಮಕ್ಕೆ ಯಾವುದೆ ಕೃತಕವಾದ ತರತಮಗಳು ಇಲ್ಲ. ಅದು ನಿಷ್ಕಲ್ಮಶವಾದ ಬೆಳಕು. ಆ ಬೆಳಕಿನ ಪ್ರತಿನಿಧಿಯೇ ಆಗಿ ಬೆಳಗುವವಳು ಭೀಮವ್ವ. ಆಕೆಯೊಳಗಿನ ಅಂತಃಸತ್ವವನ್ನು ಮೆಟ್ಟಲು ಕ್ರೌರ್ಯದ ಈ ವ್ಯವಸ್ಥೆಗೆ ಎಂದಿಗೂ ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ಭೀಮವ್ವ ಲೌಕಿಕದ ಜಾತಿ ಲಿಂಗ ಅವಮಾನ ನೋವುಗಳಿಂದ ಹೊರತಲ್ಲದವಳಾದರೂ ಅವಳ ಹಾಲನುಣಿಸುವ ತಾಯ್ತನಕ್ಕೆ ಪ್ರತಿಸೃಷ್ಟಿ ಮತ್ತು ಪ್ರತಿಸಂಸ್ಕೃತಿಯನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸುವ ಚೈತನ್ಯವಿದೆ. ಇಲ್ಲಿ ಭೀಮವ್ವ; ತಾಯಿಯೂ ಹೌದು, ಭೂಮಿತಾಯಿಯೂ ಹೌದು.

ಆರನೆಯ ಭಾಗದಲ್ಲಿ: ಮೊಲೆ ಮದುವೆಗಳ ಹಂಗಿಲ್ಲದೆ ತಾಯ್ತನದ ಪ್ರತೀಕವಾದ ಭೀಮವ್ವಳ ಸಾಂತ್ವನದ ಸ್ಪರ್ಶ ಬೇಕಿರುವುದು ಕೇವಲ ಒಬ್ಬ ನಾಗಲಿಂಗನಿಗಲ್ಲ, ದಿಕ್ಕೆಟ್ಟ ಇಡೀ ಜೀವಜಗತ್ತಿಗೆ. ವೈಯಕ್ತಿಕದೊಂದಿಗೆ ಸಾಮಾಜಿಕ-ರಾಜಕೀಯ-ಆರ್ಥಿಕತೆಗಳನ್ನೊಳಗೊಂಡ ಸಾರ್ವಜನಿಕವಾದುದನ್ನೂ ಕೂಡಿಸಿ, ನಾಗಲಿಂಗ ತನ್ನ ನಿವೇದನೆಯ ಮತ್ತು ಪ್ರಾರ್ಥನೆಯ ಆಯಾಮಗಳನ್ನು ವಿಸ್ತರಿಸುತ್ತಾನೆ. ದಟ್ಟವಾದ ವಿವರಗಳೊಂದಿಗೆ ಕೂಡಿದ ಈ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ನಾಗಲಿಂಗನು ತನ್ನ ಕಾಲ ದೇಶಗಳ ಸಂದಿಗ್ಧ ಬವಣೆಗಳನ್ನು ತೀಕ್ಷ್ಣವಾಗಿ ಬಿಚ್ಚಿಡುತ್ತಾನೆ. ವಸಾಹತುಶಾಹಿಯ ಕಾಲಘಟ್ಟದಲ್ಲಿನ ಪರಕೀಯ ದಬ್ಬಾಳಿಕೆ, ರೋಗರುಜಿನ, ಸಾಲು ಸಾಲು ಸಾವು ನೋವು ಸೋಲು ಕ್ಷಾಮಗಳಿಗೆ ಸಿಲುಕಿದ ಇಡೀ ನಾಡಿನ ಅನಾಥಪ್ರಜ್ಞೆಯನ್ನು ಪರಿಣಾಮಕಾರಿಯಾಗಿ ಮಂಡಿಸುತ್ತಾ, ಈ ಎಲ್ಲಾ ದಾರಿದ್ರ್ಯವನ್ನು ನಿವಾರಿಸಿ ವಾಸಿಮಾಡುವ ಮಾಂತ್ರಿಕಶಕ್ತಿಯಾಗಿ ಸಮಗಾರ ಭೀಮವ್ವಳನ್ನು ಲೋಕಕಲ್ಯಾಣಕ್ಕೆ ಮುಂದಾಗಲು ಪ್ರೇರೇಪಿಸುತ್ತಾನೆ. ಬಹಳ ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಇಲ್ಲಿ ಮದ್ದು ಸಿಗದೆ ಜನ ಸಾವಿಗೀಡಾಗುತ್ತಿರುವ ರೋಗಗಳ ಭೀಷಣತೆಯನ್ನು ಪ್ರಸ್ತಾಪಿಸುತ್ತಾನೆ. ‘ಗದಗುಡುವ ಗದಗ ಬೀದಿಗಳ ಪ್ಲೇಗು’ ‘ಬ್ರಾಹ್ಮಣರ ಕೇರಿಯಲಿ ಕಾಲರ...’-ಇದರ ಪರಿಣಾಮ ‘ಕೂಸುಮಕ್ಕಳನ್ನು ಸಿದಿಗಿ ಬೊಂಬುಗಳು’ ಒಯ್ಯುವ ಕರುಳುಹಿಂಡುವ ಸನ್ನಿವೇಶವನ್ನು ವಿವರಿಸುತ್ತಾನೆ. ಇದಕ್ಕೆ ‘ಮದ್ದು’ ಭೀಮವ್ವಳಲ್ಲಿದೆ ಎಂಬುದು ನಾಗಲಿಂಗನ ಶಾಕ್ತದರ್ಶನದ ಕಾಣ್ಕೆ. ತಂತ್ರಮಾರ್ಗವು ಭಾರತದ ಆದಿಮ ವಿಜ್ಞಾನ. ಈ ವಿಜ್ಞಾನವು ಸ್ತ್ರೀಕೇಂದ್ರಿತವಾಗಿತ್ತು. ತೊಂದರೆ ನಿವಾರಿಸುವ ಮಾಟಗಾತಿಯರಾಗಿ, ಮದ್ದು ತಯಾರಿಸುವ ವೈದ್ಯೆಯರಾಗಿ ಶಾಕ್ತಯೋಗಿನಿಯರನ್ನು ಜನಪದರು ಅವಲಂಬಿಸಿದ್ದರು. ಫಲವಂತಿಕೆ ಮತ್ತು ಸಮುದಾಯದ ಹಿತಕ್ಕಾಗಿ ನಿಸರ್ಗದ ರಹಸ್ಯಗಳನ್ನು ಅರಿತು ಪ್ರಯೋಗಿಸುವ ಹಲವು ವಿಧ್ಯೆಗಳು ಸ್ತ್ರೀಕೇಂದ್ರಿತವಾಗಿಯೇ ಇತ್ತು. ಇಂದಿಗೂ ವಿದ್ಯಾರ್ಜನೆಗಾಗಿ

ಹೆಣ್ಣುದೈವಗಳನ್ನೇ ಆರಾಧಿಸುವ, ಸಮೃದ್ಧಿಯ ಪ್ರಾಪ್ತಿಗಾಗಿ ದೇವಿಯರನ್ನೇ ಬೇಡುವ ಪರಂಪರೆಯ ಆಚರಣೆಗಳನ್ನು ಈ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಕಾಣಬಹುದು. ಸಮುದ್ರಮಥನದ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಜಗತ್ತನ್ನೇ ಆಪೋಶನಗೊಳ್ಳುವ ವಿಷವು ಮೇಲೆದ್ದು ಬಂದಾಗ, ಜಗದ ರಕ್ಷಕನಾದ ಶಿವ ಅದನ್ನು ಕುಡಿದು ಬಿಡುತ್ತಾನೆ. ಪುರುಷನನ್ನು ಉಳಿಸಿ ಸೃಷ್ಟಿಯನ್ನು ಕಾಪಿಡಲು ಸರ್ವರೂ ಕೈಚೆಲ್ಲಿ ನಿಂತಾಗ, ಪ್ರಕೃತಿಯ ಆದಿಶಕ್ತಿಯ ರೂಪಕವಾಗಿ 'ಕಾಳಿಯು' ವಿಷವನ್ನು ನಿಷ್ಕ್ರಿಯಗೊಳಿಸಿ ಶಿವನನ್ನು ಬದುಕಿಸುವ ಪೌರಾಣಿಕ ಕಥನವನ್ನು ಇದಕ್ಕೆ ಪೂರಕವಾಗಿ ಉಲ್ಲೇಖಿಸಬಹುದಾಗಿದೆ.

ನಾಡಿನ ಸ್ಥಿತಿ ಹೀಗಾದರೆ; ತನ್ನ ಸಮಕಾಲೀನ ಅನುಭಾವಿಗಳಾದ ಮಡಿವಾಳಪ್ಪ, ಶಿಶುನಾಳ ಶರೀಫರಂತಹ ಮಹಾನ್ ಯೋಗಿಗಳೂ ಕೂಡ ತಮ್ಮ ಕೋಪ ತಾಪ ದ್ವೇಷ, ನೋವು ಸಂಕಟ ವಿದಾಯದ ದುಃಖವನ್ನು ಮೀರಲಾಗದೆ, ಸಾಮಾಜಿಕ-ಸಾಂಸಾರಿಕ ರಾಗದ್ವೇಷಗಳಲ್ಲಿ ತೊಡರಿಬಿದ್ದು ಪರಿತಪಿಸುತ್ತಿರುವ ಕಾಲದ ವ್ಯಂಗ್ಯವನ್ನೂ ಮನವರಿಕೆ ಮಾಡುತ್ತಾನೆ. ಅವರುಗಳ ಉದ್ಧಾರಕ್ಕೂ ಸಮಗಾರ ಭೀಮವ್ವನ ಎದೆಹಾಲು ಬೇಕಿದೆ ಎಂಬುದಿಲ್ಲಿ ಹಾಸುಹೊಕ್ಕಾಗಿದೆ.

ಏಳನೇ ಭಾಗವು ಕವಿತೆಯ ಆವರಣವನ್ನು ಇನ್ನಷ್ಟು ವಿಸ್ತರಿಸುತ್ತಾ ಹೋಗುತ್ತದೆ. ನೊಂದ ಇಡೀ ಸಮುದಾಯದ ಬವಣೆಯ ದನಿಯಾಗಿ; ನಾಗಲಿಂಗನು ತನ್ನ ತಪ್ಪಸ್ಥಿತಿಯ ಜೊತೆಜೊತೆಗೆ ನಾಗರಿಕತೆಯ ವಿಷಮ ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನೂ ಕಾಣಿಸಿ, ಅದಕ್ಕೆ ಪರಿಹಾರವನ್ನು ಭೀಮವ್ವನಲ್ಲಿ ನಿರೀಕ್ಷಿಸುತ್ತಿದ್ದಾನೆ. ಆಕಳು ಬರಡಾಗಿ ತಾಲಿಗೆ ಕುತ್ತೊದಗಿದೆ. ಅದೇ ರೀತಿ ಕ್ಷಾಮದಿಂದಾಗಿ ಬೆಳೆ ನಶಿಸಿ ಹೋಗಿದೆ. ಬರಡು-ಬಂಜೆತನವನ್ನು ಕಳೆದು ಫಲವಂತಿಕೆಗೆ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸುವ ಕೃಷಿ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಕ್ರಿಯಾಚರಣೆಯು ಮೂಲತಃ ಶಾಕ್ತಲೋಕಕ್ಕೆ ಲಗತ್ತಾಗಿರುವಂತದ್ದು. 'ಊರ ಸೀರೆಗೆ ಹಿಗ್ಗಿ ಹೀರೆಯಾಗುವ ಅಗಸ! ಯಾರ ಚಿನ್ನಕೋ ಕೊಬ್ಬಿದ ಪತ್ತಾರಣ್ಣ' -ಇವು ತನ್ನತನವನ್ನು ಮರೆತುಹೋದ ಭ್ರಮಾತ್ಮಕ ಸಮಾಜದ ಪ್ರತಿಬಿಂಬಗಳಾಗಿವೆ. ಮನುಷ್ಯ ಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲೂ, ಪ್ರಕೃತಿಯಲ್ಲೂ ನವಚಿಗುರುಗಳಾದ ಕೂಸುಗಳು-ಹೂಗಳು ಅರಳದೆ, ಆ ಸವಿ ಸವಿಯದೆ ಅವು ಈಗ ಬರಿಯ ನಿಟ್ಟುಸಿರ ನೆನಪುಗಳಾಗುತ್ತಿವೆ.... ಭ್ರಷ್ಟಗೊಂಡ ನಾಗರಿಕ ಬದುಕು ಮಾನವೀಯತೆಯ ಅಡವಿಟ್ಟು ಹೇಗಾದರೂ ಬದುಕುವ ಹೆಣಗಾಟದಲ್ಲಿ ನೈತಿಕ ಅಧಃಪತನದತ್ತ ಸಾಗಿದೆ..... 'ಈ ಚಿಂತೆಗಳ ಹುಲುಗೂರ ಸಂತೆ! ಹರಿಯುವ ಮೊದಲು' ಎದೆಹಾಲು ನೀಡಿ ಸಲಹು ಎಂಬ ಸಮುದಾಯ ಪರ ಹರಕೆಯನ್ನು ನಾಗಲಿಂಗನು ನಿವೇದಿಸುತ್ತಿದ್ದಾನೆ.

ಎಂಟನೆಯ ಭಾಗವು ವ್ಯಷ್ಟಿಯಿಂದ ಸಮಷ್ಟಿಗೂ, ಪ್ರಾದೇಶಿಕತೆಯಿಂದ ವಿಶ್ವವ್ಯಾಪಕತೆಗೂ ಹಿರಿದಾಗುತ್ತಾ, ಸಮಗಾರ ಭೀಮವ್ವ ವ್ಯಕ್ತಿನೆಲೆಯಿಂದ ಸೃಷ್ಟಿಶಕ್ತಿಯ ವಿಶಾಲನೆಲೆಗೆ ಹಿಗ್ಗುತ್ತಾಳೆ. 'ತಾರವ್ವ ಮಳೆಯ ಎಳೆಎಳೆಯ ಎದೆಹಾಲಾ! ಸಿಂಪಡಿಸು ಗುಡ್ಡಕ್ಕೆ ನವಲಗುಂದಕ್ಕೆ! ಗದಗಕ್ಕೆ ಗಿರಣಿಗಳು ಕಿರುಗುಡುವ ಹುಬ್ಬಳ್ಳಿ ನಗರಕ್ಕೆ ತಾರೆ ಮಂಡಲ ಬುಗುರಿ ಕೆದರಿರುವ ವ್ಯೋಮಕ್ಕೆ' -ನೆಮ್ಮದಿ ಕಳೆದುಕೊಂಡ ಯಂತ್ರ ನಾಗರಿಕತೆಯ ನಗರಗಳಿಗೆ ಮಲಿನತೆಯನ್ನು ತೊಳೆದು ಹಸಿರನ್ನು ಮುಡಿಸುವಂತೆ ಬೇಡಿಕೆಯಿಡುತ್ತಾ, ಬ್ರಹ್ಮಾಂಡವೇ ತಲ್ಲಣಗೊಂಡು ಭುಗಿಲೆದ್ದು ಅಂಡಲೆಯುತ್ತಿರುವುದರಿಂದ ಸರ್ವವ್ಯಾಪಿಯಾಗಿ ಎದೆಹಾಲ ಸಿಂಪಡಿಸಿ, ಎಲ್ಲೆಡೆಯೂ ಜೀವ ಕಾಮವು ಚೇತನಗೊಂಡು ಸೃಷ್ಟಿಯು ನಳನಳಿಸುವ ಇಂಗಿತವನ್ನು, ಆಶಯವನ್ನು ಬಿನ್ನವಿಸುತ್ತಾನೆ. 'ಕರುಳ ಕುಡಿಗಳ ಜೊತೆಗೆ ಆಕಾಶಕಾಯಗಳಿಗೂ ನೆಮ್ಮದಿಯ ನಿದ್ರೆಗಾಗಿ

ಹಾಸಿಗೆಯನ್ನು ಹೊಲಿದುಕೊಡುವಂತೆ' ಅಮ್ಮಿಯನ್ನು ಬೇಡುವ ಆರಿಫ್‌ರಾಜಾ ಅವರ 'ಹೊಲಿಗೆ ಯಂತ್ರದ ಅಮ್ಮಿ' ಕವಿತೆ; ಈ ಸಂದರ್ಭಕ್ಕೆ ಪೂರಕವಾಗಿ ನೆನಪಾಗುತ್ತದೆ. ಹೀಗೆ ವ್ಯಕ್ತಿಶಕ್ತಿಯಲ್ಲಿ ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಹೆಣ್ಣಿನಲ್ಲಿ ಪರಾಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಗುರುತಿಸಿ, ಮೊರೆಯಿಡುವ ಕವಿಗಳು; ವರ್ತನಮಾನದ ಬಿಕ್ಕಟ್ಟುಗಳ ಉಪಶಮನಕ್ಕೆ ಆಶಾಕಿರಣವಾಗಿ ತಾಯ್ ಪಂಥದ ಜಲಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ನೆಲಮೂಲ ಪರಂಪರೆಯತ್ತ ಆಸೆಗಣ್ಣಿನಿಂದ ತಮ್ಮ ಕಾವ್ಯಪ್ರತಿಭೆಯ ಬೀಸನ್ನು ಹರಿಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ.

“ಕೊನೆಯ ಭಾಗದಲ್ಲಿ 'ಸಮಗಾರ ಭೀಮವ್ವ ಎದೆ ಹಾಲ....' ಎಂದು ಕವಿತೆ ಅಪೂರ್ಣವಾದ ವಾಕ್ಯದಿಂದ ಮುಗಿಯುತ್ತದೆ. ಅವನ ಮೊರೆಗೆ ಭೀಮವ್ವ ಓಗೊಡುತ್ತಾಳೆ. ಹಾಲುಕುಡಿಸಲು ಪ್ರಾರಂಭಿಸುತ್ತಾಳೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಪಲ್ಲವಿ ಅರ್ಧದಲ್ಲೇ ನಿಂತಿದೆ. ಎಂದು ಡಿ.ಆರ್.ನಾಗರಾಜ್ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಿಸಿದ್ದಾರೆ.”¹² 'ಏಸು ಕಾವಿತ್ತವ್ವ ಮಳೆಬಿದ್ದ ನೆಲದಲ್ಲಿ?' ಎಂಬ ಪ್ರಶ್ನಾರ್ಥಕ ಉದ್ಗಾರದಲ್ಲಿ ಒಣಗಿದೆದೆ ಭೂಮಿ ಮಳೆಗೆ ಮೈಯೊಡ್ಡಿ ಪುಳಕಿತಗೊಂಡಂತೆ 'ಕಾವು ತಡೆಯಲು ಹಾವೇಸು ಹುತ್ತವ ಬಿಟ್ಟು ನೆಲದುದ್ದ ನೆಲದಗಲ ಹೊರಳಿದುವವ್ವಾ.....' ಎಂಬ ಆನಂದಾತಿಶಯವನ್ನು ನಾಗಲಿಂಗ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಸುತ್ತಾನೆ. ಕೆಂಡದಂತೆ ಕಾದ ನೆಲಕ್ಕೆ ಮೊದಲ ಮಳೆಯ ಸಿಂಚನವಾದಾಗ ಕಾವು ಮತ್ತಷ್ಟು ಏರುತ್ತದೆ. ಈ ಕಾವು ನಾಶದ ಬೆಂಕಿಯಲ್ಲ. ಸೃಷ್ಟಿಯ ಸಿದ್ಧತೆಗೆ ಹದಗೊಳ್ಳುವ ಬಿಸಿ. ಈ ಬಿಸಿಗೆ ಮನದೊಳಗೆ ಅವಿತ್ತಿದ್ದ ಕಾಮನೆಗಳು ಹೊರಬಂದು ಬಯಕೆಯು ಬಾಯ್ತೆರೆದು ಹೊಸಬದುಕಿಗೆ ಹಾತೊರೆಯುವ ಉತ್ಸಾಹ-ಸಂತಸಗಳು ಸಮಷ್ಟಿಯ ತುಂಬೆಲ್ಲಾ ಹೊರಳಾಡಿದ ಅಮಿತಾನಂದವನ್ನು ಕಂಡು ಧನ್ಯತೆಯಲ್ಲಿ ಯೋಗಿಯು ಭಾವಪರವಶನಾಗಿದ್ದಾನೆ. ಸಮಗಾರ ಭೀಮವ್ವ ಎದೆಹಾಲ..... ಇಲ್ಲಿಗೆ ಪದ್ಯ ನಿಲುಗಡೆಗೆ ಬಂದಿದೆ. 'ನೀಡವ್ವಾ' ಎಂದು ಪೀಡಿಸಲು ಮತ್ತೆ ಅವಕಾಶವೀಯದೆ ಸಾಕಷ್ಟು ಪ್ರೀತಿ ತುಂಬಿದ ಎದೆಯನ್ನೇ ಭೀಮವ್ವ ಧಾರೆಯೆರೆದು ಬಿಟ್ಟಿದ್ದಾಳೆ. ಅದರಿಂದ ನಾಗಲಿಂಗ ಮತ್ತವನ ಸುತ್ತೆಲ್ಲವೂ ಸಂತೃಪ್ತಿಗೊಂಡು ತಣಿದಿವೆ. ಇಲ್ಲಿ ಬಳಕೆಯಾದ 'ಹಾಲು-ಹುತ್ತ-ಹಾವು' ಪದಗಳು ಜನಪದ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಫಲವಂತಿಕೆಯ ಪರಿಭಾಷೆಗಳಾಗಿವೆ. ಇವು ಶಾಕ್ತಲೋಕದ ಆತ್ಯಂತಿಕ ರೂಪಕಗಳಾಗಿವೆ.

ಕುಡಿನೋಟ

“ಲೋಕದ ಜಂಜಡಗಳನ್ನು ಕೇವಲ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕವಾಗಿ ದಾಟಬಯಸಿದ್ದ ನಾಗಲಿಂಗ ಯೋಗಿ ತನ್ನ ಬದುಕಿನ ಒಂದು ನಿರ್ಣಯಾತ್ಮಕ ಗಳಿಗೆಯಲ್ಲಿ ಲೌಕಿಕ ಸಮಸ್ಯೆಗಳನ್ನೂ ಅವುಗಳಿಗೆ ಪರಿಹಾರಗಳನ್ನೂ ಧ್ಯಾನಿಸಿದ ಅವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಕವಿತೆ ಮನೋಜ್ಞವಾಗಿ ನಿರೂಪಿಸುತ್ತದೆ.ಮನುಷ್ಯ ನಾಗರಿಕತೆಯು ಇನ್ನು ಮುಂದೆ ಯಾವ ಮೂಲಗಳಿಂದ ತನ್ನ ರೋಗಗಳ ಚಿಕಿತ್ಸೆಗೆ ಔಷಧಿಯ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಪಡೆದುಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂಬುದನ್ನೂ ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ.”¹³ ಕಂಬಾರರ 'ನಾರ್ಸಿಸಸ್' ನಾಟಕದಲ್ಲಿನ 'ನಾಣಿ'ಯ ಹೊಕ್ಕುಳ ಹುಣ್ಣಿಗೆ ಜೋಗಿತಿಯ ಬಳಿ ಮದ್ದಿದೆ ಎಂಬ ಸನ್ನಿವೇಶದ ಹಿಂದಿನ ತಾತ್ವಿಕತೆಯು ಇದೇ ಜಾಡಿನಲ್ಲಿ ಸಂಚರಿಸುತ್ತದೆ. ವಸಾಹತು ಗ್ರಹಿಕೆಯಾಚೆಗೆ; ಅಸಡ್ಡೆಗೆ, ತಿರಸ್ಕೃತಿಗೆ, ಅಪಮೌಲ್ಯಕ್ಕೆ ತುತ್ತಾಗಿ ಮೂಢನಂಬಿಕೆ-ಅವೈಚಾರಿಕತೆಯ ವಲಯಕ್ಕೆ ತಳ್ಳಲ್ಪಟ್ಟ ಆದಿಮ ಪರಂಪರೆಗೆ ಮರಳಿ, ಅಲ್ಲಿನ ಜೀವಸತ್ವವನ್ನು ಹೀರಿ ಜಾಗತೀಕರಣದ ರೋಗಗ್ರಸ್ತ ಆವರಣದಿಂದ ಹೊರಬಂದು ನೆಲದ ಬದುಕನ್ನು ಕೆದಕಿ, ಬೇರೂರುವ ಮೂಲಕ ಗುಣಮುಖರಾಗಬೇಕಾದ ಜರೂರನ್ನು ಕವಿತೆಯ ಒಳನೋಟವು

ಒತ್ತಾಯಿಸುತ್ತದೆ. ಹೆಣ್ಣನ್ನು, ಜನಪದರ ನಂಬುಗೆಗಳನ್ನು ಅಲ್ಲಗಳೆದು ಹೊರಟ ಎಲ್ಲಾ ವಿರಕ್ತವಾದಿ ಪಂಥ-ತತ್ವ-ಸಿದ್ಧಾಂತಗಳು ಅಂತಿಮವಾಗಿ ತಮ್ಮ ಮೊಂಡುತನವನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಕೊಟ್ಟು ನೆಲ-ಜಲ-ಹೆಣ್ಣು ಪರಂಪರೆಗಳೊಂದಿಗೆ ರಾಜಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಸಾಮರಸ್ಯದಿ ಬದುಕುಳಿದಿರುವುದನ್ನು ಕಾಣಬಹುದು. ಬೌದ್ಧರು ತಾರಾಭಗವತಿಯನ್ನು, ಶೈವರು ಗೌರಿಯನ್ನು, ಜೈನರು ಯಕ್ಷಿಯರನ್ನು, ವೈದಿಕರು ಸರಸ್ವತಿಯನ್ನು, ವೈಷ್ಣವರು ಲಕ್ಷ್ಮಿಯನ್ನು ಇತರೆ ಸಿದ್ಧ ನಾಥ ಆರೂಢ ಅವಧೂತ ಮೊದಲಾದ ಪಂಥಗಳೂ ಕೊನೆಗೆ ತಾಂತ್ರಿಕ ಮಾರ್ಗ ಹಿಡಿದು ಶಕ್ತಿದೇವತೆಗಳ ಉಪಾಸನೆಗೆ ಹೊರಳಿರುವುದನ್ನು ಕಾಣಬಹುದು. ಈ ಮೂಲಕ ಶಾಕ್ತತತ್ವದ ಪ್ರಸ್ತುತತೆ ಹಾಗೂ ಅದರ ಮೌಲ್ಯವನ್ನು ಅಖಂಡತೆಯನ್ನು ಅನನ್ಯತೆಯನ್ನು ಅಸ್ಥಿತೆಯನ್ನು ಗುರುತಿಸಬಹುದು.

ಕೊನೆ ಟಿಪ್ಪಣಿಗಳು

1. ಬನಶಂಕರಿ, ಮಹಾಕೂಟಗಳು, ಶಾಕ್ತತಂತ್ರಸಾಧನೆಯ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳು. ಆ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಇಂದಿಗೂ ಲಜ್ಜಾಗೌರಿಯ ಮೂರ್ತಿಗಳು ಕಂಡುಬರುತ್ತವೆ. ಅಲ್ಲಿನ ಬೆಟ್ಟ ಕಣಿವೆ ಗುಹೆಗಳು ಶಾಕ್ತಾರಾಧನೆಗೆ ಪ್ರಶಸ್ತ ಸ್ಥಳಗಳಾಗಿದ್ದಂತೆ ತೋರುತ್ತದೆ. ವಿವರಗಳಿಗಾಗಿ 'ಲಜ್ಜಾಗೌರಿ' ಕೃತಿ ನೋಡಬಹುದು.
2. ಹೆಚ್. ಎಸ್. ಶಿವಪ್ರಕಾಶರ ಕೃತಿಗಳು ವಸಾಹತೋತ್ತರ ಚಿಂತನೆಯಿಂದ ಹರಳುಗೊಂಡಿವೆ. ಅವರ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ನಾಟಕಗಳಾದ 'ಮಂಟೇಸ್ವಾಮಿ ಕಥಾಪ್ರಸಂಗ' ಹಾಗೂ 'ಮಾದಾರಿ ಮಾದಯ್ಯ' ಇವು ನೀಲಗಾರರು ಹಾಗೂ ದೇವರಗುಡ್ಡರು ಹಾಡುವ ಜನಪದ ಸಾಹಿತ್ಯದಿಂದ ಮರುರಚನೆಗೊಂಡವುಗಳು. ಪ್ರಧಾನಧಾರೆಯ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸಂಸ್ಕೃತಿಗಳಾಚೆ; ತತ್ವಪದಕಾರರ, ಸೂಫಿಸಂತರ, ಜನಪದರ ಲೋಕದೃಷ್ಟಿಗಳನ್ನು ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಕಸಿಗೊಳಿಸಿ ಜಾಗತೀಕರಣದಂದು ಅನುಸಂಧಾನಗೊಳಿಸುವ ದೇಶೀ ಪರಂಪರೆಯ ಶೋಧಕರಾಗಿದ್ದಾರೆ.
3. ಕರ್ನಾಟಕ ಶಾಕ್ತಪಂಥ, ಪು.ಸಂ. 72
4. ಕಾವ್ಯಪ್ರೀತಿ, ಪು.ಸಂ. 133
5. ಕರ್ನಾಟಕ ಶಾಕ್ತಪಂಥ, ಪು.ಸಂ. 94-104
6. ಮೇಲಿನದೆ, ಪು.ಸಂ.69
7. ಮೇಲಿನದೆ, ಪು.ಸಂ.94
8. ಮೇಲಿನದೆ, ಪು.ಸಂ.91
9. ಚಂದ್ರಶೇಖರ ಕಂಬಾರ, ಸಿರಿಸಂಪಿಗೆ, ಪು.ಸಂ.46-47
10. ಸೌಂದರ್ಯಲಹರಿಯ ಮೊದಲ ಸ್ತೋತ್ರ-ಬೇಂದ್ರೆಯವರನ್ನು ಒಬ್ಬ ಶಾಕ್ತಕವಿಯಾಗಿ ನೋಡಬಹುದು. ಅವರ ಹಲವು ಕವಿತೆಗಳು ಶಾಕ್ತ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಿಂದ ಮೂಡಿರುವವು.
11. ಕಾವ್ಯಪ್ರೀತಿ, ಪು.ಸಂ. 134
12. ಮೇಲಿನದೆ, ಪು.ಸಂ. 133
13. ಮೇಲಿನದೆ, ಪು.ಸಂ. 134

ಪರಾಮರ್ಶನ ಗ್ರಂಥಗಳು

- ಅಶೋಕ ಟಿ.ಪಿ. (2016). ಕಾವ್ಯಪ್ರೀತಿ. ಅಕ್ಷರ ಪ್ರಕಾಶನ, ಹೆಗ್ಗೋಡು.
- ರಹಮತ್ ತರೀಕೆರೆ. (2017). ಕರ್ನಾಟಕ ಶಾಕ್ತಪಂಥ. ಪ್ರಸಾರಾಂಗ. ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾನಿಲಯ, ಹಂಪಿ.
- ರಾಮಚಂದ್ರ ಚಿಂತಾಮಣ ಢೇರೆ. (2019). (ಅನು). ವಿಠಲರಾವ್.ಟಿ. ಗಾಯಕ್‌ವಾಡ್. ಲಜ್ಜಾಗೌರಿ. ಪ್ರಸಾರಾಂಗ. ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾನಿಲಯ, ಹಂಪಿ.
- ಶಿವಪ್ರಕಾಶರ. ಹೆಚ್.ಎಸ್. (2007). ಆಯ್ದ ಕವಿತೆಗಳು. ಅಕ್ಷರ ಪ್ರಕಾಶನ, ಹೆಗ್ಗೋಡು.

IIMRD